

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ
Καθηγητής, Ε.Κ.Π.Α.
jpolemis@phil.uoa.gr

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ VITA G ΤΟΥ ΑΙΣΩΠΟΥ

Περίληψη. Προτείνονται πέντε διορθώσεις στο κείμενο της Vita G του Αισώπου: α. 4, 5-6 (Παπαθωμόπουλος 81) *περι αὐτὸν τύχην ἀντὶ γιὰ περι αὐτοῦ τύχην*. β. 6, 3-6 (Παπαθωμόπουλος 83) *λιβαδᾶτον τόπον κατέληξεν, ὃς ἀντὶ γιὰ λιβάδα τὸν τόπον κατέλιξεν, <Αἴσωπ>ος* γ. 87, 3-4 (Παπαθωμόπουλος 185) *αἰτησάμενος ἀντὶ γιὰ κτησάμενος* δ. 88a, 4-6 (Παπαθωμόπουλος 187) *προγραφεῖσιν ... εὐπρεπῆ, φαύλας δὲ τοῖς κακοῖς ἀποτάσσει ἀντὶ γιὰ προγραφεῖσα ... ἀπρεπεῖ, φαῦλος δὲ τοῖς κακῶσιν ὑποτάσσει*. ε. 91, 2-3 (Παπαθωμόπουλος 191) *ὠφελίας ἀντὶ γιὰ ἐλευθερίας*.

Summary. Five emendations to the text of the Vita G of Aesop are proposed: a. 4, 5-6 (Parathomopoulos 81) *περι αὐτὸν τύχην* instead of *περι αὐτοῦ τύχην*. b. 6, 3-6 (Parathom. 83) *λιβαδᾶτον τόπον κατέληξεν, ὃς* instead of *λιβάδα τὸν τόπον κατέλιξεν, <Αἴσωπ>ος* c. 87, 3-4 (Parathom. 185) *αἰτησάμενος* instead of *κτησάμενος* d. 88a, 4-6 (Parathom. 187) *προγραφεῖσιν ... εὐπρεπῆ, φαύλας δὲ τοῖς κακοῖς ἀποτάσσει* instead of *προγραφεῖσα ... ἀπρεπεῖ, φαῦλος δὲ τοῖς κακῶσιν ὑποτάσσει*. e. 91, 2-3 (Parathom. 191) *ὠφελίας* instead of *ἐλευθερίας*

Ἡ παραλλαγή G τοῦ Βίου τοῦ Αἰσώπου, μετὰ τὴν πρώτη ἔκδοσή της ἀπὸ τὸν Ben Edwin Perry, ἔδωσε τὸ ἔναυσμα γιὰ τὴν διατύπωση πολλῶν προτάσεων βελτίωσης τοῦ κειμένου, οἱ ὁποῖες προλείαναν τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν νέα, κριτικὴ ἔκδοσή του ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Μανόλη Παπαθωμόπουλο. Διάβασα τὸ κείμενο γιὰ πρώτη φορὰ ὡς φοιτητής, ὅταν παρακολουθοῦσα στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν τὶς σχετικὲς παραδόσεις τοῦ καθηγητῆ Ἰωάννη-Θεοφάνη Παπαδημητρίου. Τώρα μοῦ δίνεται ἀκόμη μία φορὰ ἡ δυνατότητα νὰ ἀσχοληθῶ μὲ αὐτό. Τὸ μικρὸ ἄρθρο, στὸ ὁποῖο προτείνονται ὀρισμένες διορθώσεις στὸ κείμενο τῆς Vita G, προσφέρεται σὰν ἓνα ταπεινὸ κυκλάμινο στὴν μνήμη τοῦ καθηγητῆ Παπαθωμόπουλου. Παραθέτω τὰ ὑπὸ συζήτηση χωρία κατὰ τὴν ἔκδοση τοῦ Παπαθωμόπουλου τοῦ 2009¹.

---

1. Μ. Παπαθωμόπουλος, *Βίβλος Ξάνθου φιλοσόφου καὶ Αἰσώπου δούλου αὐτοῦ. Περί τῆς ἀναστροφῆς Αἰσώπου*. Κριτικὴ ἔκδοση μὲ Εἰσαγωγὴ καὶ Μετάφραση, Ἐκδόσεις «Ἀλήθεια», Ἀθήνα 2009.

1. κεφ. 4, 5-6 (σ. 81) *καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ ἀγνοοῦσα τύχην*

Ἡ ἱεροφόρος τῆς Ἰσιδος, ποὺ ἔχει χαθεῖ, βλέπει τὸν Αἴσωπο, καὶ ἀγνοώντας τὴν κατάστασή του, δηλαδή ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσει, τοῦ ζητᾶ νὰ τῆς δείξει τὸν δρόμο. Ὁ ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς *περὶ αὐτοῦ* δὲν ἱκανοποιεῖ νοηματικά. Λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἔκφραση ἢ *περὶ* *τινα τύχη* εἶναι συνήθης, προτείνουμε τὴν διόρθωση *περὶ αὐτόν*. Γιὰ παράδειγμα, παρεμφερεῖς φράσεις χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τὸν Διονύσιο τὸν Ἀλικαρνασσεῖα, *Ῥωμαϊκὴ Ἀρχαιολογία* 5, 15, 4: *καὶ γίνεται μέγιστος ἀπάντων ἀγῶν πεζῶν τε καὶ ἱππέων καὶ τύχη περὶ ἀμφοτέρους ὁμοία*, καὶ 8, 33, 2: *ὁπότε δὲ οὐρίῳ πνεύσῃ κέχρημαι τῇ περὶ τοὺς πολλέμους τύχη*, καὶ ἀπὸ τὸν Λιβάνιο, *Λόγος* 18, 17 (Foerster II, 244, 2-3): *τούτου δὲ τὴν γνώμην οὐκ ἠλλοίωσεν ἢ περὶ ἐκεῖνον τύχη*.

2. κεφ. 6, 3-6 (σ. 83) *Ἐπιλεξάμενος δὲ τινα τόπον τοῦ κτήματος εὐθαλέστερον καὶ ἀπαρενόχλητον, δεινῶδη καὶ κατάσκιον, εἰς ὃν χλοεράς βοτάνης παμπούκιλον ἄνθος ἐπηύξανεν καὶ διὰ τὴν παρακειμένην ὕλην καὶ λιβάδα τὸν τόπον κατέλισσεν, <Αἴσωπος> ταῖς βοτάναις προσκλίνας καὶ τῇ γηπόνω² προσβαλὼν δίκηλλα <τὴν> δίκηλλαν³, τὸν μάνδικα καὶ τὴν μηλωτὴν πρὸς κεφαλὴν θέμενος, ἀνεπαύετο.*

Τὸ χωρίο προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ ἐνότητα τῆς Vita G. Ὁ Αἴσωπος, θέλοντας νὰ ἀναπαυθεῖ ἀπὸ τὸν μόχθο τῆς ἡμέρας, ἐπιλέγει ἕνα σκιερὸ μέρος καὶ πηγαίνει ἐκεῖ γιὰ νὰ πλαγιάσει. Τὸ *κατέλισσεν* ἀποτελεῖ διόρθωση τοῦ Παπαθωμόπουλου, ὁ ὁποῖος στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα προτείνει καὶ τὴν ἐναλλακτικὴ λύση *καθέλισσεν*. Τὸ χειρόγραφο παραδίδει *κατέληξεν*, ὁ Perry στὴν δική του ἔκδοση διόρθωσε τὴν παραδεδομένη γραφή σὲ *κατέλιξεν*⁴, ἐνῶ ὁ Dölger πρότεινε ἀργότερα τὴν

2. Λόγω τυπογραφικῆς ἀβλεψίας τυπώνεται *γηπόνω*.

3. Ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ <τὴν> *δίκηλλαν* δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχει στὸ κείμενο. Προέρχεται ἀπὸ τυπογραφικὴ σύγχυση. Οὔτε ἡ μετάφραση ποὺ τυπώνεται παραπλεύρως δικαιολογεῖ τὴν ὑπαρξή του. Στὴν ἔκδοση ἄλλωστε τοῦ κειμένου ἀπὸ τὸν Παπαθωμόπουλο τοῦ 1991 (Μ. Παπαθωμόπουλος, *Ὁ Βίος τοῦ Αἰσώπου. Ἡ παραλλαγή G*. Κριτικὴ ἔκδοση μὲ Εἰσαγωγὴ καὶ Μετάφραση. Β' ἔκδοση διορθωμένη, Ἰωάννινα 1991, 43) ἡ φράση αὐτὴ δὲν ὑπάρχει. Κατὰ τὰ ἄλλα, ἡ ἔκδοση τοῦ 1991 δὲν διαφέρει, ὅσον ἀφορᾷ στὸ συγκεκριμένο χωρίο, ἀπὸ τὴν ἔκδοση τοῦ 2009. Μόνον στὴν στίξη ὑπάρχει μία ἀκόμη ἀναντιστοιχία: ἐνῶ ἡ ἔκδοση τοῦ 2009 δὲν ἔχει σημεῖο στίξεως μετὰ τὸ *ἀνεπαύετο*, στὴν ἔκδοση τοῦ 1991 ὑπάρχει ἡ (ἀναμενόμενη) ἄνω στιγμὴ.

4. Ben Edwin Perry, *Aesopica. A Series of Texts Relating to Aesop or Ascribed*

διόρθωση κατέλεξεν. Ὁ Χαριτωνίδης διόρθωσε τὸ καὶ λιβάδα τὸν τόπον σὲ εἰς λιβαδότοπον. Τὸ Αἴσωπος εἶναι διόρθωση τοῦ Perry ἀπὸ τὸ ὄς τοῦ χειρογράφου. Ἡ μετάφραση τοῦ Παπαθωμόπουλου ἔχει ὡς ἑξῆς: «Διάλεξε λοιπὸν κάποιο μέρος τοῦ κτήματος ποῦ ἦταν πιὸ ἀνθηρὸ καὶ ἤσυχο, γεμάτο δένδρα καὶ σκιά, ὅπου ἀνθίζαν κάθε εἶδους λουλούδια ἀπὸ τὶς πρασινάδες καὶ ποῦ ἀπὸ τὸ λασπερὸ χῶμα καὶ τὸ κοντινὸ ρυάκι ἀγκάλιαζαν ὅλον τὸν τόπο, καὶ ὁ Αἴσωπος ξάπλωσε στὴ χλόη, ἀκούμπησε τὸ δικέλλι ποῦ δουλεύει τὴ γῆ στὸ σακκούλι, ἔβαλε τὴν προβιά του γιὰ προσκεφάλι καὶ ξεκουραζόταν»⁵. Ἡ Μακρυγιάννη καὶ ὁ Σταμουλάκης μεταφράζουν μὲ μεγαλύτερη ἐλευθερία: «Διάλεξε λοιπὸν ἕναν τόπο τοῦ κτήματος καταπράσινο καὶ ἤσυχο μὲ πολλὰ δένδρα, σκιερὸ, ὅπου θρασομανοῦσαν τὰ κάθε λογῆς ἄνθη τῶν χλοερῶν χόρτων, δίπλα στὸ κοντινὸ δάσος καὶ στὸ ρυάκι. Ἐγειρε ὁ Αἴσωπος στὸ γρασίδι, πέταξε στὴ γῆ τὴν ἀξίνα, ἔβαλε γιὰ προσκεφάλι τὸ δισάκι καὶ τὴν προβιά κι ἀναπαυόταν»⁶. Ἡ Jouanno προτείνει τὴν ἀκόλουθη ἀπόδοση: «Et, choisissant un endroit de la propriété à la végétation luxuriante, paisible, arboré, ombreux, où des fleurs multicolores poussaient dans l'herbe verdoyante et recouvraient les lieux, à cause de la forêt et du ruisseau voisins, Ésope s'allongea dans l'herbe, il posa son sac sur sa piroche labourieuse et, plaçant sa peau de mouton en guise d'oreiller, s'accorda du repos»⁷. Πιὸ πιστὴ φαίνεται ἡ μετάφραση τοῦ Daly: «He picked out a spot on the farm that was green and peaceful, a wooded, shady place where all kinds of flowers bloomed amid the green grass and where a little stream wandered among the neighboring trees. There Aesop threw his

---

to Him or Closely Connected with the Literary Tradition that Bears His Name; Collected and Critically Edited, in Part Translated from Oriental Languages, with a Commentary and Historical Essay. Vol. One. Greek and Latin Texts, University of Illinois Press, Urbana and Chicago 1952, 37. Σὲ παλαιότερη ἐξέταση τοῦ συγκεκριμένου χωρίου (B. E. Perry, *Studies in the Text History of the Life and Fables of Aesop*, Urbana, Illinois 1936, 13) ὁ Perry εἶχε προτείνει τὴν διόρθωση: καὶ λιβάδα <εἰς> τὸν τόπον κατέληξεν.

5. Παπαθωμόπουλος, *Βίβλος* (ὅπως παραπάνω, σημ. 1), 82.

6. Ι. Π. Σταμουλάκης-Ε. Δ. Μακρυγιάννη, *Ἡ Περιοιανὴ Παραλλαγή τῆς Μυθιστορίας τοῦ Αἰσώπου. Μετάφραση* (Ἑλληνικὴ Ἀνθρωπιστικὴ Ἐταιρεία, Διεθνὲς Κέντρο Ἀνθρωπιστικῶν Ἐρευνῶν. Μελέτες καὶ Ἐρευνες, 40), Ἀθήνα 1999, 19.

7. *Vie d'Ésope. Livre du philosophe Xanthos et de son esclave Ésope. Du mode de vie d'Ésope*. Introduction, traduction et notes par C. Jouanno, Les Belles Lettres, Paris 2006, 67.

mattock on the ground, lay down on the grass and, putting his napkin and his sheepskin under his head, went to sleep”⁸. “Όπως φαίνεται από τις παρατεθείσες μεταφράσεις, οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί *διὰ τὴν παρακειμένην ὕλην* καὶ (*διὰ*) *τὴν λιβάδα* προσδιορίζουν τὸ ρῆμα *κατέλισσεν* (ἢ *κατέλιξεν* σύμφωνα μὲ τὴν διόρθωση τοῦ Perry ποὺ υἰοθετοῦν οἱ παλαιότεροι μεταφραστές), τὸ ὁποῖο ἔχει ὡς ὑποκείμενο τὴν λέξη *ἄνθος*. Όμως οἱ εμπρόθετοι προσδιορισμοὶ δὲν δείχνουν νὰ συνδέονται λογικὰ μὲ τὸ ρῆμα *κατέλισσεν*. Γιατί τὸ *ἄνθος* ἀγκάλιαζε τὸν τόπο λόγῳ τῆς *ὕλης* (=δάσους) καὶ τῆς *λιβάδος* (=ρυνακιῦ); Ἀκόμη καὶ ἂν δοθεῖ στὴν λέξη *ὕλη* ἡ ἔννοια τῆς λάσπης, ὅπως προτείνει ὁ Παπαθωμόπουλος⁹, καὶ ὄχι ἡ συνηθέστερη τοῦ δάσους, ὅπως προτείνουν οἱ Σταμουλάκης-Μακρουγιάννης καὶ ἡ Jouanno, καὶ πάλι ἡ αἰτιακὴ σχέση τοῦ ρήματος *κατέλισσεν* καὶ τῶν δύο εμπρόθετων προσδιορισμῶν εἶναι ἔξαιρετικὰ δυσδιάκριτη. Ἄν βεβαίως οἱ δύο εμπρόθετοι προσδιορισμοὶ προσδιόριζαν τὸ ρῆμα *ἐπηύξανεν*, ἡ λογικὴ ἀλληλουχία θὰ ἀποκαθίστατο, ὅμως τὸ *καὶ* ποὺ ὑπάρχει μετὰ τὸ *ἐπηύξανεν* δὲν ἐπιτρέπει μία τέτοια δυνατότητα. Προτείνω, ἐπομένως, νὰ διατηρηθεῖ ἡ γραφὴ *κατέλιξεν* τοῦ χειρογράφου καὶ νὰ διορθωθεῖ τὸ *λιβάδα* τὸν τόπον σὲ *λιβαδάτον τόπον*. Ἡ φράση καὶ *διὰ τὴν παρακειμένην ὕλην καὶ λιβαδάτον τόπον* σημαίνει: «καὶ τόπο μὲ νερὰ ἐξαιτίας τῶν πολλῶν δένδρων ποὺ ὑπῆρχαν δίπλα ἐκεῖ». Μὲ τὴν προτεινόμενη διόρθωση ἡ φράση καὶ *λιβαδάτον τόπον* συνδέεται μὲ τὴν φράση ποὺ ἔχει προηγηθεῖ *τόπον τοῦ κτήματος εὐθαλέστερον καὶ ἀπαρενόχλητον, δενδρώδη καὶ κατάσκιον*. Ἡ σύνταξη εἶναι ἀρκετὰ ἀνειμένη, ἡ ἐπανάληψη τῆς αἰτιατικῆς *τόπον* δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε δόκιμη, ὡστόσο, ὁ λαϊκότερος χαρακτήρας τοῦ κειμένου ἐπιτρέπει τέτοιου εἴδους ἀποκλίσεις ἀπὸ τὰ καθιερωμένα. Ἡ λέξη *λιβαδάτος* δὲν μαρτυρεῖται σὲ παλαιότερα κείμενα, καταχωρίζεται, ὡστόσο, στὸ Λεξικὸ τοῦ Κριαρά, ἀποθησαυρισμένη ἀπὸ τὸ Χρησολόγιο τῆς Κρατικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βερολίνου, ποὺ ἐξέδωσε ὁ Ν. Βέης¹⁰. Φυσικὰ παρόμοιοι σχηματισμοὶ μὲ τὴν

8. L.W. Daly, *Aesop without Morals. The Famous Fables, and a Life of Aesop, newly Translated and Edited*, New York-London 1961, 33-34.

9. Ἀπὸ τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκδόσεως Παπαθωμόπουλου πληροφοροῦμαστε ὅτι ὁ Blake εἶχε προτείνει τὴν διόρθωση τῆς λέξεως *ὕλην* σὲ *ίλυν*. Τὸ ἐνδεχόμενο αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλεισθεῖ.

10. I.N. Καζάκης, Τ.Α. Καραναστάσης κ.ἄ., *Ἐπιτομὴ τοῦ Λεξικοῦ τῆς Μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς Δημιώδους Γραμματείας τοῦ Ἐμμανουὴλ Κριαρά*, Τόμος Β΄. Α-Παραθήκη, Θεσσαλονίκη 2003, 61.

λατινικῆς προελεύσεως κατάληξη *-āτος* μαρτυροῦνται ἀπὸ νωρὶς στὴν ἑλληνικὴ (π.χ. *ἀθθᾶτος*, *στηθᾶτος*, *πωγωνᾶτος* κ.ἄ.)¹¹. Ἴσως κάτι παρόμοιο εἶχε ὑποψιασθεῖ καὶ ὁ Χαριτωνίδης, ὅταν πρότεινε τὴν διόρθωση *εἰς λιβαδότοπον*. Δίνω τὴν μετάφραση τοῦ χωρίου: «Ἄφοῦ ἐπέλεξε κάποιον μέρος τοῦ κτήματος ἀνθηρὸ καὶ ἥσυχο, γεμάτο δένδρα καὶ σκιερὸ, στὸ ὁποῖο ἄνθιζαν κάθε εἶδους ἄνθη ἀπὸ τὶς πρασινάδες, καὶ ἐπιπλέον, ἕξαιτίας τοῦ κοντινοῦ δάσους, καὶ μέρος μὲ νερὰ, σταμάτησε (ἐκεῖ). Αὐτός¹², ἀφοῦ ἔγειρε στὸ χορτᾶρι καὶ ἀφοῦ ἔβαλε ἐπάνω στὸ δικέλλι ποῦ δούλευε τὴν γῆ τὸ δισάκι του¹³ καὶ χρησιμοποίησε τὴν κάπα του γιὰ προσκέφαλο, ἀναπαυόταν».

3. 87, 3-4 (σ. 185) Ὁ δὲ Αἴσωπος ἀκούων ἀμυκτηρίστως, ἥσυχίαν ἑαυτῷ κτησάμενος ἤρξατο λέγειν οὕτως.

Ὁ Αἴσωπος σηκώνεται νὰ μιλήσει στοὺς Σαμίους καὶ θέλει νὰ κάνουν ἥσυχία. Μήπως τὸ κτησάμενος πρέπει νὰ διορθωθεῖ σὲ *αἰτησάμενος*, Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ μᾶς ὠθεῖ τὸ παράλληλο χωρίο ἀπὸ τὴν παραλλαγὴ τοῦ Βίου τοῦ Αἰσώπου ποῦ ἀποδίδεται στὸν Μάξιμο Πλανούδη: *καὶ ἥσυχίαν αἰτήσας γενέσθαι, φησίν*¹⁴. Ἀκόμη πιὸ σημαντικὸ εἶναι ὅτι καὶ ἡ *Vita W* παραδίδει κάτι ἀντίστοιχο: *καὶ τὴν χεῖρα τῷ ὄχλῳ κατασείσας ἤτησεν ἥσυχίαν*¹⁵. Ἡ φράση *κτῶμαι ἥσυχίαν* ἀπαντᾷ σὲ διάφορα κείμενα τῆς ὑστερῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ Βυζαντίου¹⁶, δηλώνει, ὡστόσο, τὴν ἐπίτευξη τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης τῆς ψυχῆς, ἔννοια ποῦ δὲν ταιριάζει στὰ ἐδῶ συμφραζόμενα. Ἄν τὸ χειρόγρα-

11. Γιὰ τοὺς σχηματισμοὺς αὐτοὺς βλ. G. Hatzidakis, *Einleitung in die neugriechische Grammatik*, Ἔκδοσις δευτέρα, ἐν Ἀθήναις 1975, 184.

12. Διατηρῶ τὴν γραφὴν ὅς τοῦ κώδικα.

13. Ὁ κώδικας παραδίδει *γῆ πόνῳ προσβαλὼν δίκηλλαν τὸν μάνδικα*. Ἡ διόρθωση τοῦ Παπαθωμόπουλου *γηπόνῳ προσβαλὼν δικέλλα τὸν μάνδικα* εἶναι ἐπιβεβλημένη. Ὁ Poggio εἶχε προτείνει: *καὶ τῇ γῆ [πόνῳ] προσβαλὼν <τὴν> δικέλλαν* (ὅπως παραπάνω, σημ. 4, 37). Πρέπει νὰ φαντασθοῦμε τὸ δισάκι τοῦ Αἰσώπου νὰ κρέμεται ἀπὸ τὸ δικέλι ποῦ ἦταν ἀκουμπισμένο (ὄρθιο) στὸ δένδρο, κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖο ξεκουραζόταν ὁ Αἴσωπος.

14. A. Eberhard, *Fabulae romanenses Graece conscriptae*, I, Lipsiae 1872, 279, 4-5.

15. Μ. Παπαθωμόπουλος, *Ὁ Βίος τοῦ Αἰσώπου. Ἡ παραλλαγὴ W. Editio princeps*. Εἰσαγωγὴ-Κείμενο-Μετάφραση-Σχόλια, Ἀθήνα 1999, 104 (παραλλαγὴ MORNLo, κεφ. 87, 4), πρβλ. καὶ 184 (παραλλαγὴ SBPT^h, κεφ. 87, 4).

16. Βλ. πχ. τὸ ψευδοχρυσοστομικὸ κείμενο *Περὶ ὑπομονῆς* (PG 63, 941, 13): *κτῆσαι δὲ καὶ ἥσυχίαν, ἀδελφέ*.

φο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀντιγράφηκε ἡ Vita G στὸν κώδικα Pierpont Morgan 397 ἦταν γραμμένο σὲ μικρογράμματη γραφή, εὐκόλα τὸ αἰτ-μποροῦσε νὰ ἐκληφθεῖ ἀπὸ τὸν ἀπρόσεκτο ἀντιγραφέα ὡς κτη-.

4. 88a, 4-6 (σ. 187) *πολλάκις γὰρ ἡ φύσις προγραφείσα νοῦν ἔδωκεν ἀπρεπεῖ, φαῦλος δὲ τοῖς κακῶσιν ὑποτάσσει φρένας.*

Τὸ συγκεκριμένο ἀπόσπασμα προέρχεται ἀπὸ μία εὐρύτερη ἐνότητα τοῦ κεμένου (κεφ. 88a), ποῦ ὄχι μόνον ἐπαναλαμβάνει ἐν πολλοῖς τὸ περιεχόμενο τοῦ προηγούμενου κεφαλαίου 88, ἀλλὰ δημιουργεῖ καὶ πάμπολλα προβλήματα κατανόησης. Ὁ Peggyl στὴν δική του ἔκδοση εἶχε ὀβελίσει ὀλόκληρο τὸ κεφάλαιο αὐτό.¹⁷ Τὸ ἀπρεπεῖ ἀποτελεῖ διόρθωση τοῦ Παπαθωμόπουλου ἀπὸ τὸ εὐπρεπεῖ τοῦ κώδικα. Ὅμως ἡ μετάφραση «Κι αὐτὸ γιὰτι πολλές φορὲς ἡ φύση, ποῦ εἶναι προκαθορισμένη, δίνει μυαλὸ σ' ἓναν ἄνθρωπο ἄσχημο, ἐνῶ ὁ φαῦλος ὑποτάσσει τὸ μυαλὸ ἐκείνων ποῦ τοῦ ἔκαναν κακό»¹⁸ νομίζω πῶς δὲν ἱκανοποιεῖ ἀπόλυτα. Θὰ πρότεινα τὴν διόρθωση: *πολλάκις γὰρ ἡ φύσις προγραφείσει νοῦν ἔδωκεν εὐπρεπεῖ, φαύλας δὲ τοῖς καλοῖς ἀποτάσσει φρένας* (πολλὲς φορὲς ἡ φύση ἔδωσε ὁμορφο νοῦ στοὺς προγεγραμμένους, ἐνῶ στοὺς ὁμορφους δίνει κακὸ μυαλό). Εἶναι ἀλήθεια ὅτι πουθενὰ δὲν μαρτυρεῖται μία τέτοια σημασία τοῦ ρήματος *προγράφομαι*. Μεταφορικὰ ὅμως ἡ μετοχή, ποῦ κανονικὰ ἔχει τὴν σημασία τοῦ καταδικασμένου εἰς θάνατον, εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιήθηκε καὶ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ «κακομοίρη» ἢ ἀκόμη καὶ τοῦ δυσειδοῦς. Τὸ ἀποτάσσει χρησιμοποιεῖται ἐδῶ μὲ τὴν πρώτη ἔννοια ποῦ δίνεται στὸ LSJ, s.v. (*assign specially*). Ἡ διόρθωση τοῦ ὑποτάσσει εἶναι πιθανὴ ἀπὸ παλαιογραφικὴ ἀποψη. Τολμηρότερη εἶναι ὁπωσδήποτε ἡ διόρθωση τοῦ *κακῶσιν* σὲ *καλοῖς*.

5. 91, 2-3 (σ. 191) *ἄνδρες Σάμιοι, ἑαυτοῖς βοηθήσατε καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐλευθερίας βουλευσασθε.*

Τὸ ἐλευθερίας ἀποτελεῖ διόρθωση τοῦ Peggyl ἀπὸ τὸ *φιλίας* τοῦ χειρογράφου. Ἡ διόρθωση υἱοθετεῖται καὶ στὴν ἔκδοση Παπαθωμόπουλου. Μήπως ὅμως εἶναι προτιμότερο νὰ γραφεῖ *ὠφελίας*; Ὁ ὄρος *ὠφέλεια* (ἢ *ὠφελία*) τῆς πόλεως εἶναι συνήθης, ἀκόμη καὶ σὲ κλασσικὰ κείμενα, βλ. π.χ. Θουκυδίδη 3, 43, 2: *τὴν φανερὰν ὠφελίαν τῆς πόλεως*, καὶ Πλάτωνος, *Πολιτεία* 389b: *ἐπ' ὠφελία τῆς πόλεως*.

17. Peggyl (ὅπως παραπάνω, σημ. 4), 63.

18. Παπαθωμόπουλος (ὅπως παραπάνω, σημ. 1), 186.

